

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПЕРШОКЛАСНИКА

Розглянуто питання щодо психологічного комфорту учнів початкової школи, а саме впливу психологічного благополуччя дитини в класі на успішність навчання. Акцент поставлено на завданнях вчителя щодо формування позитивного мікроклімату в класі.

Діана САБОЛ, старший викладач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти ІППО Київського університету ім. Бориса Грінченка

Однією з важливих проблем для успішного навчання в початковій школі є **психологічне благополуччя учнів**.

Психологічний комфорт необхідний не лише для розвитку дитини й засвоєння нею знань. Від цього залежить фізичний та емоційний стан дітей, що, у свою чергу, теж сприяє успішному навчанню, забезпеченням якісного засвоєння знань.

Цій проблемі приділялось завжди чимало уваги, хочемо ще раз наголосити на важливості цієї теми. Тому **основна мета цієї статті** — проаналізувати важливість комфорту молодшого школяра в навчальному закладі.

Комфорт — умови життя, вимоги, обстановка, що забезпечують зручність, спокій і затишок (із словника психолого-педагогічних термінів і понять).

Психологічне налаштування перед будь-яким видом діяльності — важлива складова психологічного комфорту при подальшій роботі, зокрема у навчанні.

Чи буде в класі психологічний комфорт або дискомфорт, залежить від учителя, особливо це помітно в початковій школі.

Для того щоб дитина розвивалася різnobічно, не лише інтелектуально, а й морально (тобто як особистість), учителю необхідно звертати увагу на різні важливі аспекти, зокрема на створення психологічного комфорту в класі.

Насамперед потрібно значну увагу приділити 1-му класу, особливо **адаптації дітей до навчання**. Діти, які були до школи в колі сім'ї або в дошкільному навчальному закладі, до якого звикли і який став для них звичним і майже родинним, тепер змушенні полішити комфортні умови і прийти в незвіданий, невідомий для них світ. У багатьох із них виникає, окрім позитивних очікувань, незначна напруженість або тривожність, а в когось — страх. Якщо в дитини і надалі

залишиться такий стан, він буде перешкоджати навчанню і бажанню ходити до школи. Тому учитель початкових класів має величезну місію. Окрім уміння навчити діток читати, писати, рахувати, думати, навчатись, надзвичайно важливо створити **позитивний мікроклімат** для першокласників.

Формування відносин дітей у класі відбувається завдяки діяльності учителя, саме він є носієм організаційної культури колективу. Варто ураховувати такий аспект, як **педагогічна взаємодія на рівнях**:

- учитель — учень — учитель;
- учитель — батьки — учень — учитель;
- учень — учень;
- класовод — учителі-предметники — учень.

У процесі роботи поступово формуються правила поведінки дітей та дорослих учасників навчально-виховного процесу.

Учителеві потрібно слідкувати за тим, щоб не допустити формування в дітей комплексів, невпевненості в собі. У класі не має бути поділу на «хороших» і «поганих», «розумних» і «дурних». Зазвичай більшість молодших школярів відтворює у своєму ставленні до різних дітей ставлення учителя, не досить усвідомлюючи критерії, з яких учитель виходить усвоїт оцінці тих чи інших учнів.

Кожна дитина повинна відчувати віру учителя у свої сили. Ситуація успіху («Я можу!») формує в дитині віру в себе, учить долати труднощі, допомагає усвідомити своє просування вперед.

Психологічна безпека освітнього процесу — це стан захищеності школяра від загроз його гідності душевному благополуччю, позитивному світосприйняттю і ставленню до себе.

Для учителя важливо усвідомлювати, що будь-які крайнощі (постійні прискіпливі зауваження або захвалювання), протиставлення або порівняння досягнень учнів можуть привести до відчуття дискомфорту. Доцільно привчати і дітей, і батьків до того, що всі досягнення дитини можна порівнювати лише з її власними попередніми

успіхами. Досвід роботи засвічує важливу роль усвідомлення дитиною того факту, що дорослі помічають та підкреслюють саме її досягнення. Іноді діти занадто переживають через помилки, які трапляються в роботі. Учитель повинен передати про такі ситуації: пояснювати школярам, що потрібно ставитись до помилки як до цілком нормальногоявища, варто навчитися охайно виправляти їх та робити відповідні висновки; для батьків важливо усвідомити, що дитина зможе досягти значних успіхів, якщо дорослі не будуть сварити її за помилки.

Від стилю спілкування, що складається між учнем і вчителем, залежить самопочуття та активність дитини. Не будемо описувати відомі стилі: авторитарний, демократичний, ліберальний, гіперопіку, їх переваги й недоліки. Варто звернути увагу на спілкування з дітьми і на згуртування класного колективу. **Згуртованість класу** формується у перші дні навчання в школі. У вчителів, які не можуть налагодити нормальні відносини з дітьми, значна частина учнів класу через деякий час починає виявляти байдужість до школи. Отже, шкільне життя передбачає **взаємодію** учнів і педагогів. Від якості цієї взаємодії залежить пристосованість дітей до школи, адаптація до

нових умов, можливість учня розкритися, не тривожитися. Це все допомагає засвоєнню знань і успішному навчанню.

Кілька слів варто приділити **2-му класу**. Здебільшого це діти 7-ми років. Усі знають, що існує **криза 7-ми років**.

Протягом двох останніх років збільшилась тенденція

початку навчання дітей, які досягли віку 7 років, тому вікова межа стирається. Учитель повинен ураховувати вікові особливості учнів класу та відповідно організовувати процес спілкування з дітвою.

На думку багатьох дослідників, початок шкільного навчання збігається з віковою кризою семи років або прискорює її (для першокласників 6-ти років).

Переживання починають осмислюватися, з'являються ефективні узагальнення, «логіка» почуттів. Певні вимоги до самого себе, бажання досягнути успіху і положення в соціумі виникають саме у зв'язку з кризою семи років. Для цього віку характерні такі **негативні прояви**: порушення психічної рівноваги, нестійкість волі, настрою тощо.

Фізіологічною основою цієї кризи вважається ендокринний зсув, що супроводжується швидким ростом тіла, збільшенням внутрішніх органів, вегетативною перебудовою. Найбільш яскравими ознаками **перехідного періоду** є примхливість, нервозність, образливість, плаксивість, упертість, негативізм, «прилипання», кривляння, «мавпування», дратівливість, запальність, агресивність, конфліктність, мстивість, зухвалість тощо. Діти стають неслухняними й насилу піддаються виховним впливам дорослих.

Порівняно з «klassичними» описами криза семи років останнім часом помітно «помолодіша», більшість дітей проходить її у дошкільний період, починаючи приблизно з 5,5 років, і лише частина дітей переживає його в першому класі. Ця криза — одна з ознак психологічної готовності дитини до школи.

Дитині в дошкільному віці та ще в першому класі, яка жила переважно емоціями, імпульсивними реакціями, спонтанними бажаннями, грою, доводиться тепер придішувати свою активність і підкорятися шкільній дисципліні, вимогам учителя. Протягом чотирьох уроків дитина повинна концентрувати увагу на навчальному матеріалі, навіть якщо запропоновані завдання для неї малоцікаві.

Статистика свідчить, що 90 % першокласників з радістю ідуть до школи, а в 3-му класі багато дітей не хоче іти до школи, бо там у них складаються ненайкращі відносини з дітьми і вчителем.

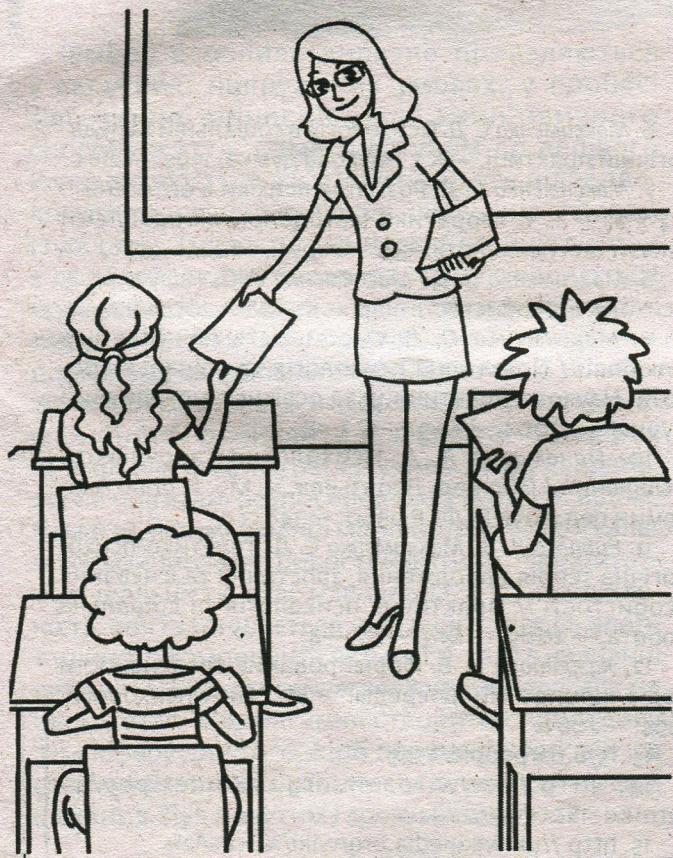
Отже, 2-й клас якраз посередині в цій статистиці, тому варто врахувати ці негативні тенденції.

Позиція вчителя на уроці та на перерві, стиль його поведінки й спілкування (вербална та

невербальна лексика) серйозно впливають і на клімат уроку, і ставлення учнів до навчання.

Учитель, який підвищує постійно голос, кричить на дітей, дратується, не бажає себе стримувати, негативно впливає на працездатність дітей, їх бажання читися та на їх психічне самопочуття. Такий учитель викликає у дітей негативні переживання замість налаштування на продуктивне навчання. В учнів може з'явитись тривожність, невпевненість у собі, почуття незахищеності, страх. Від цього у дітей можуть з'являтися **психосоматичні захворювання та небажання відвідувати школу**.

Учитель повинен уміти організовувати **колективну діяльність** дітей з тим, щоб вони відчували комфорт і гармонію у соціальному оточенні. «**Педагогічне бачення**» передбачає здатність учителя вловлювати і невидимі нитки симпатій і антипатій, дружби й неприязні, які пронизують дитячий колектив, воно передбачає здатність учителя забезпечувати вплив на дітей з метою згуртування колективу класу. Діти повинні бачити, що учитель уважний до кожного учня, добре до всіх ставиться. Учителю бажано цікавитись **внутрішнім світом** школярів, намагатись поліпшити умови розвитку їх особистості, орієнтуватись на взаємодію з учнями, а не на диктат. Недопустимими є ті оцінки школяра, які належать до особистості учня, наприклад «ти ледар» або «ти поганий учень». Це так звані «ти-висловлювання»,

в освіті дитини!

які ображають дитину і налаштовують її на агресивний самозахист. Тільки мудре, доброзичливе ставлення першого учителя сприятиме адаптації учня до нового виду діяльності — навчання. Коли в початковій школі, в окремому класі дружня, приемна, доброзичлива обстановка, у дитини багато друзів, заохочення іти до школи буде набагато більше, від цього кращими можуть стати знання, і успішність дитини. А цього хочуть всі: і учні, і їхні батьки і, безумовно, — самі вчителі.

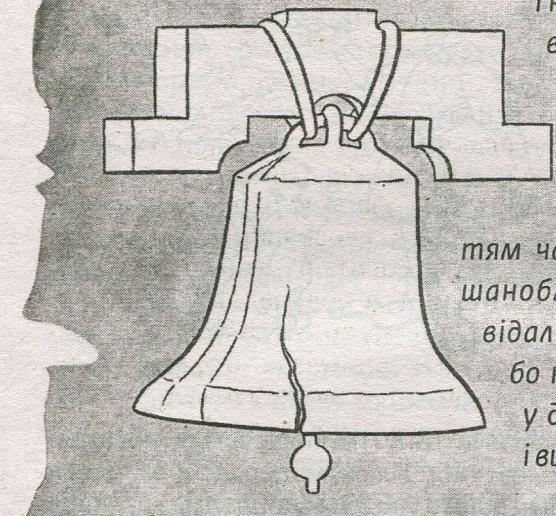
Отже, для успішного навчання дітей в початковій школі **учителю важливо**:

- створювати комфортне самопочуття молодшого школяра в навчальному закладі;
- приділяти особливу увагу адаптації дітей до навчання в 1-му класі;
- знати вікові особливості дитини початкової школи, особливо 6-ти і 7-ми років;
- знати ефективні прийоми спілкування з молодшими школярами;
- уміти організовувати колективну діяльність дітей з тим, щоб вони відчували комфорт і гармонію у соціальному оточенні.

Настанок хочу пригадати нещодавно почути невеличку історію маленького села, навіть не села, а поселення чеських (словакських) переселенців, які взяли назву своєї «колонії» від сусіднього села Турковичі Дубнівського району Рівненської області.

Історія одного села

«У далекому 1927 році минулого століття, коли в тих краях до влади прийшли чехи, відкрилася в них у поселенні перша школа. У той же період біля школи встановили величезний дубовий стовп. На вершину цього стовпа прилаштували великий дзвоник (дзвін), який і нині знаходиться на тому ж місці, хоча школи в Турковичах із давніх-давен немає. І виникла в ті далекі роки така традиція: учням оголосили, хто першим прийде до школи, той дзвонить у той великий дзвоник і оголошує всьому селу, що всім дітям час йти до школи. Це була така важлива, шаноблива, почесна місія. Старожили розповідали, що всі діти бігли до школи залюбки, бо кожен хотів бути першим, щоб подзвонити у дзвін. Зараз дзвонять у дзвін з інших причин, і виконує цю місію найшанованіший житель села».

Мене вразила ця історія. Коли її почула, спало на думку: як добре було б, щоб у школах в окремих класах початкової школи була своя красива, можливо, зворушлива історія-легенда, **чуйний мотиватор**, завдяки якій діткам би хотілось іти до школи. Можливо, варто вчителю разом із батьками придумати й зробити в класі таку традицію (поряд з існуючими), яка б подобалася учням і батькам та стимулювала ще більше бажання дітей іти до школи вчитися.

Використані джерела

Зображення з: razukraska.ru